

УДК 630'6:631.164.6

К.М. Пиріг, аспірант

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІСОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Статтю присвячено визначенню сутності поняття «ефективність діяльності підприємства». Розглянуто головні проблеми неефективного розвитку лісогосподарських підприємств, їх причини та шляхи вирішення.

Ключові слова: ефективність, лісогосподарські підприємства, лісові ресурси.

Статья посвящена определению сущности понятия «эффективность деятельности предприятия». Рассмотрены основные проблемы неэффективного развития лесохозяйственных предприятий, их причины и пути решения.

Ключевые слова: эффективность, лесохозяйственные предприятия, лесные ресурсы.

The article deals with definition of the notion "the efficiency of the enterprise activity". It observes the main problems of non-effective development of forestry enterprises, their reasons and ways of solution.

Key words: efficiency, forestry enterprises, forest resources.

Постановка проблеми. Економічний розвиток лісового господарства відбувається на основі стимулюючого впливу держави у поєднанні з економічними, соціальними та екологічними інтересами суспільства з урахуванням ефективного використання його потенціалу. Останнім часом особлива увага приділяється збереженню лісів та їх біорізноманіття, підвищенню стійкості та продуктивності деревостанів за умов забезпечення економіки України необхідною лісовою продукцією. Підвищення ефективності функціонування лісогосподарського підприємства як економічної системи є одним з найважливіших завдань розвитку лісового сектору країни, так як це сприяє зростанню продуктивності господарства, здатності досягати поставлених цілей з мінімальними відхиленнями, а також підвищенню економічного потенціалу самої системи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У лісовій галузі залишаються невирішені питання, які стосуються ефективної діяльності лісогосподарських підприємств. До таких проблем можна віднести неефективне використання лісових ресурсів, проблема багатовідомчої структури управління лісами України, зростання частки лісів, включених до складу територій природно-заповідного фонду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні здобутки у вирішенні питання економічної ефективності були отримані у дослідженнях В. Петі, Д. Рікардо, А. Сміта, В. Парето, П. Хейне, П. Самуельсона та ін. Проблема ефективності діяльності лісогосподарських підприємств завжди посідала важливе місце серед актуальних проблем народного господарства України. Вагомий внесок у її вивчення належить вітчизняним науковцям, зокрема М.Т. Бець, В.І. Борейко, С.А. Генсірука, М.А. Голубця, І.Ф. Калущького, Я.В. Ковалю, М.В. Колісниченка, О.І. Олійничук та ін.

Мета статті. Метою дослідження є визначення економічної сутності поняття «ефективність діяльності підприємства», опрацювання теоретичних і методичних основ та обґрунтування ефективного розвитку лісогосподарських підприємств України.

Виклад основного матеріалу. Поняття «ефективність» належить до економічних категорій, які є найбільш дискусійними й одночасно найбільш вживаними для оцінки процесу господарювання певними суб'єктами економічних відносин. Прийнято вважати, що термін «ефективність» з'явився спочатку в економічній літературі. Цей термін зустрічався вже в роботах Вільяма Петі – одного із засновників класичної політекономії і голови школи фізіократів Франсуа Кене [1, с. 119]. Слід зауважити, що тоді термін «ефективність» не був самостійною економічною категорією і використовувався в значенні результативності.

Учені по-різному трактують поняття «ефективність діяльності підприємства». Вітчизняні вчені визначають ефективність як відношення вигод до затрат, тобто це відносний кінцевий показник діяльності підприємства. Зарубіжні вчені розглядають це поняття

тя більш глибоко. Дефініція поняття «ефективність діяльності підприємства» наведена в таблиці 1.

Таблиця 1

Дефініція поняття «ефективність діяльності підприємства»

Автор	Визначення
Бойчик І. М.	Ефективність – це відносна величина, що характеризує результативність будь-яких затрат
Вільфредо Парето	Ситуація, коли досягнута ефективність – це ситуація, коли всі вигоди від обміну вичерпані
Едвін Дж. Долан	Ефективність – це вибір правильних цілей, на яких фокусується вся енергія підприємства
Дітгер Хан	Ефективність – це уміння правильно робити намічене
Лямець В.І., Тевяшев А.Д.	Ефективність – це не просто властивість операції (процесу функціонування системи), що відбивається в її здатності давати певний ефект, а дієвість такої здатності, тобто результативність, співвіднесена з ресурсними витратами
Осипов В. І.	Ефективність діяльності підприємства – виражає величину ефекту на одиницю витрат; відповідно до показників ефекту розрізняється два види ефективності діяльності підприємства: продуктивність і прибутковість
Пітер Друкер	Ефективність – це наслідок того, що «правильно створюються потрібні речі»
Стадник В. В.	Ефективність організації (організаційна ефективність) – це її здатність існувати і досягати поставлених цілей із найвищим співвідношенням результатів і витрат
Сурмін Ю. П.	Ефективність – показник успішності функціонування системи для досягнення встановлених цілей
Шеремет О.Д., Сайфулін Р.С.	Ефективність господарської діяльності підприємства вимірюється одним з двох способів, що відбивають результативність роботи підприємства або відносно розміру авансованих ресурсів, або розміру їх споживання (витрат) у процесі виробництва

Економічна ефективність, за П. Самуельсоном, – це отримання максимуму можливих благ від наявних ресурсів. Для цього потрібно постійно співвідносити вигоди (блага) та витрати, або, інакше кажучи, вести себе раціонально. Раціональна поведінка полягає в тому, що виробник і споживач благ прагнуть до найвищої ефективності і для цього максимізують вигоди і мінімізують витрати [2].

Одним з найважливіших природних ресурсів є ліс. Адже користь від лісу багатогранна: для лісогосподарських підприємств – це прибуток, для держави – це попнева плата, для населення – це джерело дров, грибів, ягід, лікарських рослин і задоволення духовних потреб, для довкілля – це оздоровлення, для вчених – це об'єкт дослідження. У лісовій галузі наявні ресурси використовуються неповністю, нераціонально. Після проведення лісосічних робіт порубкові рештки збираються у купи, а потім спалюються. Порубкові рештки можна використовувати для виробництва паливних брикетів, а деревну зелень – для виробництва ефірних масел та біостимуляторів росту. Цей факт підтверджує існування проблеми неефективного використання лісових ресурсів підприємствами. Концепція реформування та розвитку лісового господарства передбачає поступову реструктуризацію неефективних лісогосподарських підприємств шляхом їх відокремлення і створення деревообробних державних підприємств (філіалів) та реалізація їм деревини на ринкових умовах з урахуванням особливостей природних зон [3].

Також важливою проблемою лісового господарства України, яка знижує ефективність господарювання, є багатовідомча структура управління лісами. Як зазначено у Концепції реформування та розвитку лісового господарства, однією з основних причин виникнення проблем у лісовому господарстві є надання лісів у постійне користування підприємствам, установам та організаціям, які належать до сфери управління різних міністерств та інших органів виконавчої влади [3]. Реалізацію державної політики у сфері лісового та мисливського господарства здійснює Державне агентство лісового господарства України, у підпорядкуванні якого знаходиться 66 % лісів країни. Розподіл загальної площі земель лісового фонду України за відомчою підпорядкованістю наведений на рисунку 1 [4].

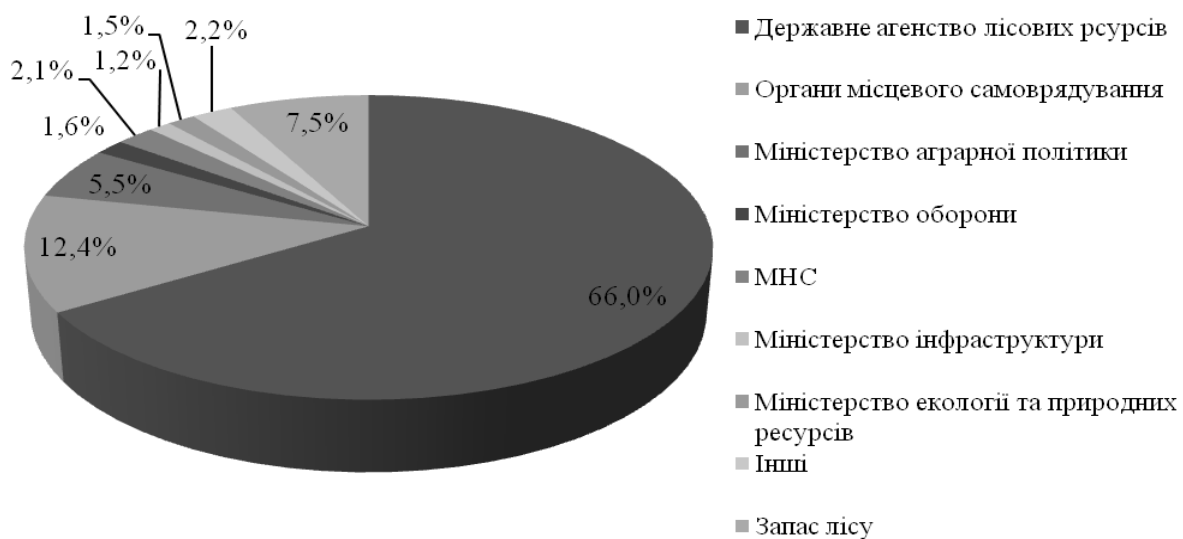

Рис. 1. Розподіл загальної площі земель лісового фонду України за відомчою підпорядкованістю

Відомчий розподіл земель лісового фонду України стримує розвиток лісової галузі. Кожна організаційна структура спеціалізується на чомусь одному і можливості належним чином доглядати за лісовими землями немає.

Основою ефективного господарювання є впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу. Інновації – це завжди крок вперед. Впровадження інновацій дає змогу ефективніше використовувати ресурси та швидко реагувати на запити ринку і підтримувати цим самим рентабельність, фінансову стійкість і конкурентоспроможність. До інновацій, які частково використовуються та можуть бути використані у лісовому господарстві, належать:

- 1) використання для заготівлі та транспортування лісової продукції сучасних машин – харвестерів, маніпуляторів, самозавантажувальної техніки та підвісних транспортерів;
- 2) використання нових хімікатів для боротьби зі шкідниками лісу;
- 3) спостереження за лісом за допомогою дистанційних методів;
- 4) використання приладів електронного обліку лісових ресурсів;
- 5) використання техніки для виробництва паливних пілетів (брикетів);
- 6) впровадження нових технологій вирощування саджанців рідкісних та декоративних порід та ін.

Впровадження інноваційних технологій у лісгосподарські підприємства України потребує фінансових ресурсів. Згідно з Законами України «Про Державний бюджет» за 2005-2011 роки видатки Державного бюджету на лісове та мисливське господарство перевищували доходи (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка доходів та видатків Державного бюджету України на лісове та мисливське господарство за 2005-2011 роки

Протягом 2005-2009 років спостерігалось зростання доходів Державного бюджету від використання лісових ресурсів з 61 млн. грн у 2005 році до 174 млн. грн у 2009 році. У 2010 році в порівнянні з 2009 роком доходи Державного бюджету від використання лісових ресурсів зменшилися на 17,5 %, а у 2011 році в порівнянні з 2010 роком – на 70 %. З цього можна зробити висновок, що лісгосподарська діяльність є неефективною і для державного бюджету вона збиткова.

Шляхи та способи розв'язання проблем лісового господарства полягають у проведенні його реформування з використанням позитивного вітчизняного та міжнародного досвіду, поєднанні заходів державної підтримки та впровадження ринкового механізму, збереженні лісів переважно у державній власності. Для ефективної діяльності лісгосподарських підприємств держава повинна поєднати суспільні та приватні інтереси (рис. 3).

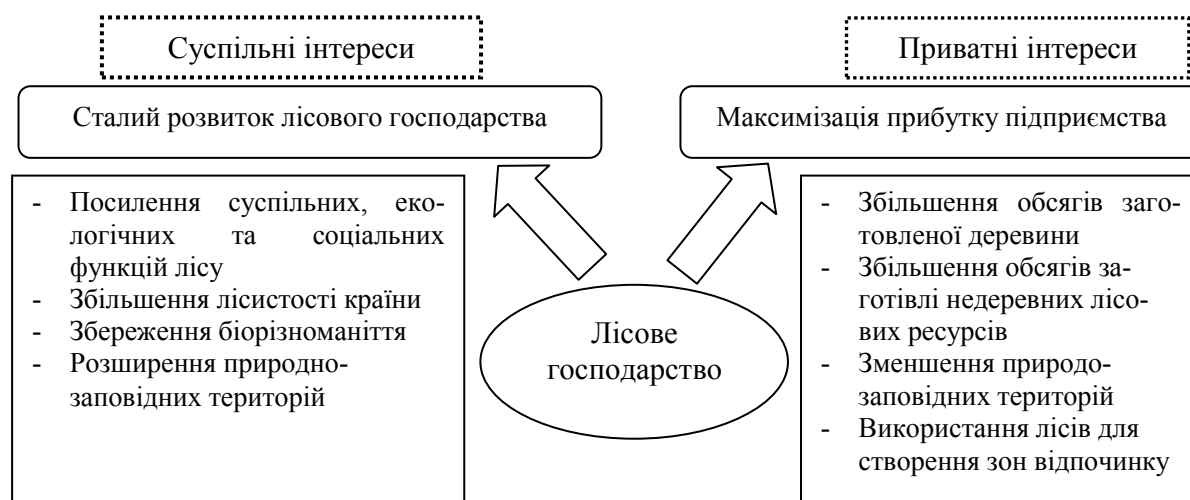

Рис. 3. Суспільні та приватні інтереси щодо розвитку лісового господарства

До суспільних інтересів входить розширення природно-заповідних територій, що суперечить приватним інтересам. Природно-заповідні території обмежують господар-

ську діяльність лісогосподарських підприємств. На рисунку 4 показано динаміку зростання площі заповідних територій в Україні [5].

Рис. 4. Динаміка зростання площі заповідних територій в Україні

Заповідні території обмежують заготівлю та переробку як деревних, так і не деревних ресурсів лісу, вимушують утримувати на корені стиглі та перестиглі насадження, підтримувати рекреаційні ліси у належному стані, створювати належні умови для відпочинку, що потребує певних видатків.

Незважаючи на те, що в лісовому господарстві існує багато проблем, галузь вдосконалюється і розвивається.

Висновок і пропозиції. У статті увага приділялася таким проблемам, як: проблема нерационального використання лісових ресурсів; проблема багатовідомчої структури управління лісами; відсутність належного фінансування з боку держави; проблема поєднання суспільних та приватних інтересів; зростання частки лісів, включених до складу територій природно-заповідного фонду.

Економічна ефективність діяльності лісогосподарських підприємств України – це безперервний процес співвідношення отриманих вигод до витрат на основі раціонального використання обмежених ресурсів, висококваліфікаційних кадрів, впровадження інноваційних технологій, поєднання економічних та екологічних інтересів суспільства, виховання культури відвідування людьми лісових масивів.

Список використаних джерел

1. Проблема эффективности в современной науке / под ред. А. Д. Урсула. – Кишинев, 1985. – 256 с.
2. Самуэльсон П. А. Экономика / П. А. Самуэльсон, В. Д. Нордхаус; пер. с англ. – М.: 1997. – С. 55.
3. Концепція реформування та розвитку лісового господарства [Електронний ресурс] / Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/208-2006-p>.
4. Загальна характеристика лісів України [Електронний ресурс] / Державне агентство лісових ресурсів України. – Режим доступу: http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62921&cat_id=32867.
5. Основні показники використання й охорони лісу, тваринних ресурсів та заповідних територій [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.